

HİZMET ADAMI

İsmail Lütfi ÇAKAN*

Rahmetli Prof. Dr. İbrahim Canan hocanın vefat haberini Ankara'da IV. Din Şûrası'nda aldım. Haberi aldığımda önümdeki kağıda şu satırları yazdım.

“14.10.2009. Saat 08.55-Ankara

Canan hocanın vefat haberini aldım. Allah ğanî ğanî rahmet eylesin. Hoca hizmet içinde, hizmet yolunda emâneti sahibine teslim etti. Bana göre gıpta edilecek bir ölüm... Hizmet şehidi...”

Bu satırlar 1962 yılından başlayan uzunca bir tanışıklığın ve birlikteliğin, beklenmedik bir anda alınan vefat haberinin şaşkınlığı henüz devam ederken kağıda dökülen ilk kayıdır. Sonraki günlerde, düşündükçe kimi detaylar hatırlanınca “hizmet” kelimesinde odaklanan öz, hiç değişmedi. 15 Ekim 2009 Perşembe günü M.Ü. İlahiyat Fakültesi Camiinde kılınan cenaze namazına iştirak eden cemaatin yoğunluğu bu gerçeğin açık tezahürüydü.

Hoca hakkında bu “hizmet” kelimesini, öğrenmek, amel etmek, lokmayı değil hizmeti öncelemek, yaptığı işi ciddiye almak ve hasbiklik gibi kelimelerle nitelemek ve açmak mümkündür.

1962'de ilk öğretmenlik günlerinde, Kayseri İmam-Hatip Okulu'nun üçüncü sınıf öğrencisi iken tanıştığım Canan hocayı, en son birlikte olduğumuz -hocanın iki dolu poşetle gelip katıldığı- 9 Ekim 2009 Cum'a toplantısına kadar, statü ve şartların değişmesine rağmen hep aynı çizgide sürdürülen hareketli ve bereketli bir ömrün sahibi olarak hatırlamaktayım.

Bir ilim adamının hayatı herhalde **tahsil, tedris ve te'lif** aşamaları çerçevesinde değerlendirilebilir. Canan hocayı ben İlahiyat Fakültesi mezunu olarak Kayseri İmam-Hatip Okulunda bir taraftan öğretmenlik yaparken bir taraftan da bir öğretmen ve yetişkin bir öğrenciden ders almaktan çekinmeyen örnek bir yaklaşım içinde tanıdım. Kendisi daha sonra askerlik yaptığı Erzurum'da, askerlik süresince üstlerinden izin alarak akşamları ders okumaya devam ettiğini söyleyecekti. **Hoca resmi anlamda bitirdiği tahsil aşamasını, fiili anlamda tedris aşamasında da kesintisiz olarak sürdürmenin örneği**ydi. Kendisi gibi öğretmen olan veya daha yaşlı hoca efendilerden ders alan kimi öğretmenleri biliyorduk ama öğrencisinden ders almaktan aslâ yüksünmeyen bir öğretmen örneğini Canan hocanın şahsında

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

müşahade etmiş olmanın anlatılamaz takdir duyguları içinde olduğumu itiraf etmek isterim.

İnsan tipleri

Çok eskiden okuduğum, yazarını da hatırlayamadığım bir kitaptan aldığım notlara göre, hayata bakışları ve yaşayışları bakımından insanlar genelde dört gruba ayrılırlar: Keyif Adamı, Rahat Adamı, İş Adamı, İdeal (mefkure, inanç ve hizmet) Adamı.

Bu tiplerin belirgin tutum ve davranışları şöyle özetlenebilir:

Keyif Adamı: Yaşamak için yaşar. Maddî-mânevî zevklerin peşindedir. Manevi zevkleri, hakikate götürdüğü için değil, zevk oldukları için reddetmez. Keyif verici her türlü etkinliği takip eder. Bu, maddeci görüşün yaygınlaşması sonucu gelişmiş bir tiptir.

Rahat Adamı: Tenbel tiptir. Çoğu kez keyif adamıyla karışır. Etliye sütlüye karışmaz ve hiç bir ideal için kılını kıpırdatmaz Az kazanç bol rahat.. Azıcık aşım ağrısız başım, onun felsefesidir.

İş Adamı: Başarı ve kazanç peşindedir. Bu hedef uğruna fedâ etmeyeceği değer yoktur. Kazanmak, kazanmak, sürekli kazanmak. “Kasap et, keçi can derdinde” sözü bu tipin zihniyetini çok açık olarak anlatır. Kazanmak amacında olduğu için çoğu kere kazandığını yemez, daha fazla kazanmaya bakar. Yatırım manyağı da denilebilir.

İdeal (mefkure, inanç ve hizmet) Adamı: Bütün güzellikleri, iyilikleri içine alan yüce bir hayr için yaşar. Hasbidir ve hizmet peşinde olmaktan son derece zevk alır. Daha doğrusu faydalı olmaktan başka bir şey ona asla zevk vermez.. Bu tipe sınır tanımaz hayr adamı denilse yeridir.Tarih bu tipin geliştirdiği harikalarla doludur.. Bu insan tipine sahip olan toplumlar, giderek güçlenirler. Başlarına bir felâket gelirse, çok kısa zamanda derlenir toparlanırlar. Gerek milli tarihimizde gerekse evrensel anlamda bu gerçeğin örnekleri çokça bulunmaktadır.

Ulusal ya da uluslararası olumlu yani insanî ve İslâmi gelişmeler, bu son insan tipinin her hal ü kârda elden geldiğince yetiştirilmesi ve hizmet alanına sevk edilmesiyle mümkündür.

İşte bu çerçevede merhum Canan hocanın hayatına baktığım zaman, onun ta **öğretmenlik yıllarının başlangıcından itibaren bir ideal ve hizmet adamı olarak, fevkalâde seçmeci bir yaklaşımla kabiliyetli öğrencilere özel zaman ayırdığını, bıkmadan usanmadan onların çok yönlü yetişmeleri için çırpındığını**

görüyorum. Yaz tatillerine giderken dahi ilgilendiği öğrenci arkadaşlara ödevler verir ve dönüşte onların ciddi anlamda denetimini yapardı. Hatta kendisi Kayseri'den ayrılırken aşağı sınıflardaki arkadaşlara verdiği bazı ödevlerin gelecek öğretim yılı başında denetimiyle beni görevlendirmişti.

Canan hoca ile askerlik sonrası 1967'de İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü hadis asistanlığı imtihanına girdiği günlerde tekrar karşılaştım. Ben o zaman enstitüde öğrenci idim. Kendisi ve M. Yaşar Kandemir bey bu imtihanın iki adayı idi. Prof. Dr. Abdülkadir Karahan ilk olarak Canan beyi mülâkata aldı. Çıktığında kapıda ne olup bittiğini sorduğum saman biraz şaşırılmış bir tavır içinde Hocanın kendisine, “sen sinirli bir adama benziyorsun. Ben de sinirli bir adamım. Biz seninle geçinemeyiz. Yaşar yumuşak huylu bir insan. Ben onu alacağım. Sen başının çaresine bak” dediğini anlatmıştı. Canan hocayı daha sonra Emrullah Yüksel beyle birlikte Sirkeci'den Fransa'ya doktora yapmak üzere giderlerken yolcu ettiğimi hatırlıyorum.

Fransa dönüşü hocanın Erzurum İslâmî İlimler Fakültesi'ndeki hocalık yıllarında bir-iki kez doktora sınavına girmek üzere Erzurum'a gittiğimde kendisiyle görüşme ve hatta misafiri olma imkanını buldum. Bilimsel çalışma hayatı ve Fransa yılları ile ilgili izlenimlerini dinledim.

Canan hoca **te'lif** hayatına Erzurumdaki hocalık yıllarında başladı ve yorulma bilmez bir çizgide hayatının sonuna kadar devam etti. Her zaman masasının üzerinde bir kaç proje bulunurdu. Tuttuğu fişler ziyaretçilerin dikkatini çekerdi. Merhum hoca, benim doktora tez savunmamda da jüri üyesi olarak bulunmuştu. Verdiği dört daktilo sayfalık değerlendirme raporunu hala saklamaktayım. İndeksteki bir sayfa numarasının eksikliğini bile tespit edip rapora geçirmiş. Rahmetli yaptığı işi ciddiye alan bir yapıya sahipti. Hocadan aldığı sınav notuna itiraz etmiş bir öğrencinin kağıdını bilirkişi olarak inceleyip 2.5 puan indiren bir rapor yazdığımı da burada – sanıldığının aksine hocanın müsamahalı davrandığına örnek olarak- zikretmeliyim.

Hoca merhum hakkında bende oluşan kanaatleri, kısa paragraflar halinde şöylece sıralayabilirim:

*Çalışma/araştırma azmi, hizmet aşkı ve hasbiliği ile temayüz etmiş bir bilim adamı idi.

*Öğrendiklerini bizzat yaşayan bir ilim adamıydı. Bu yönüyle az bulunur cinstendi. Namazlarını mümkün mertebe câmade cemaatle edâ etmeye özen gösterir, tesbihini, duasını cemaatle birlikte yapar ondan sonra camiden ayrılırdı.

*İbâdet vecdi ile çalışma ve hizmetlerini yürütürdü. Rize’de bir sempozyum dolayısıyla beraberdik. Gündüz yorucu bir çalışma olmuştu. Akşam hoca bir grup eğitimcinin davetlisi olarak konferans verecekmiş. Bana birlikte gidelim dedi. Gittik. Tam iki saat süre ile hoca orada büyük bir heyecan ile bir sunum yaptı. Sanki güne yeni başlamış gibi dinç ve istekliydi. Hocanın bu istekli ve neredeyse bütün hücreleriyle konuyu anlatmaya kendisini kaptırması hali hala gözlerimin önündedir.

*Zamanını değerlendirme örneği idi. Yıllardan beri sürdürdüğümüz Cum’a günleri namazdan sonraki hadisçiler toplantısına katılır, sadece bir bardak çay içer, konuşmaların özel sohbetlere kaydığını görünce, “gündemde görüşülecek bir konu var mı?” diye sorar, yok denilirse hemen izin isteyip ayrılırdı.

*Hoca başarıyı ve başarılıyı ödüllendirir, kabiliyetlerle ilgilenirdi.

*Eğlenme ihtiyacını çalışarak giderirdi.

*Hoca kelimenin tam anlamıyla edebli bir insandı. Hani bir beyit vardır ya;

Leyse’l-cemâlû bi esvâbin tüzeyyinünâ

İnne’l-cemâle cemâlû’l-ilmi ve’l-edebi.

“Güzellik bizi süsleyen elbiselerle gerçekleşmez. Güzellik dediğin, bilgi ve edeb güzelliğinden ibarettir.” (Kâsım b. Sellâm, *Ğarîbü’l-hadîs*, III, 99-100)

Bu anlamlı beytin muhataplarındandı Canan hoca.

*Gezilere vakit geçirmek için değil, ibret, bilgi-görgü artırmak söz konusu olursa katılırdı.

*Uyumlu bir hocaydı. Anabilim dalında alınan kararlara uyardı.

*Denetime açıktı, uyarıyı dikkate alırdı. *Âhir zaman Fitnessi ve Anarşi* kitabını bastıracağı zaman (1982), **daha büyük ve farklı kesimlere ulaşma, onlarla doğru bildiği gerçekleri paylaşma arzusunun sonucu olarak**, kitabı o yılların devlet başkanı Kenan Evren’e ithaf etmişti. Bu ithafın farklı ve yanlış anlaşılacağı ve neticede de maksadına hizmet etmekten çok belki de başlı başına bir **fitne** sebebi olacağı, dolayısıyla illa böyle ithafa gerek görüyorsa kişiye değil de kuruma ithaf edilmesinin daha doğru olacağı ikazımı –belki başkaları da aynı ikazı yapmış olabilirdikkate almış ve “Peygamber ocağı” tavsifine bihakkın lâayık olduğunu bir kere daha isbat eden şanlı ordumuza” diye ithaf yazısını değiştirmişti. (Kitabın, hocanın hedeflediği çevreden beklediği ilgiyi görüp görmediğini bilemiyorum.)

*Çalışır, çalıştırırdı.

*Üretkendi. Ele aldığı konuları detaylandırmayı severdi. Eserleri bu durumun kanıtıdır.

*Günlük hayata ve problemlere yönelik araştırma konularına özel bir ağırlık verirdi.

*Kendisi kırılrsa da kimseyi kırmamaya çalışırdı. Bu noktada oldukça titizdi.

*Ciddi anlamda kültür hizmeti yürüten hemen her kuruluş, kültürel etkinlik davetlerine hocadan olumlu cevap almış ve katkı temin etmiştir. Çoğu zaman da imkan ve kabiliyet gördüğü kişileri bizzat hoca bu tür hizmetlere teşvik ederdi. Eğitim-öğretim faaliyetlerine yönelik teşebbüsleri büyük bir coşku ile karşılar ve bunların devam ettirilmesinden ve haberi olmayanlarla paylaşılmasından son derece zevk alırdı. Seyahatleri sonrasında zevkle anlattığı şeyler hep yeni ve başarılı teşebbüsler ve bunları gerçekleştirenlerin tanıtımı olurdu.

*Toplumunu Sünnet verileriyle eğitmeye önem verirdi. Uzmanlık alanı eğitim olan bir akademisyenmiş gibi aile eğitimi, çocuk terbiyesi ve hakları konularına özel ilgi duyardı. Eserleri bu özelliğinin delilleridir.

*Hocanın bilimsel tavrı asla züccaciye dükkanına dalmış yaratık tavrı değildi. O, önce öğrenmek, sonra yaşamak, sonra da bilimsel bir yaklaşımla tahkik ve tedkike dayalı ve kesinlikle ılımlı değerlendime yapmak şeklinde özetlenebilir.

*Mensup olduğu cemaate elinden gelen hizmeti mutedil bir çizgide sunmayı başarmış ve kesinlikle karşılık beklememiştir. Bunun açık delili, doçent iken İstanbul'a görev nakli yapmak ihtiyacında olduğu bir sırada açtığı telefonda "İstanbul'da geçinebilir miyiz?" diye endişesini dile getirmesidir. Yıllar sonra İstanbul'a geldikten sonra da bir gün "Yahu İsmail, hele ki şu kitaplardan üç-beş kuruş bir şeyler geliyor. Yoksa işimiz çok zor olacaktı" diye içini döktüğünü hatırlıyorum. Oysa belki birçokları, hocanın hizmet verdiği cemaat tarafından desteklendiğini zanneder. Ama bu sadece bir zandır. Zan da bilgi değildir.

*Hocanın akademik hayatına sığdırdığı telifleri, öteki akademik faaliyetleri, yetiştirdiği bilim adamı öğrencileri, bizzat organize ettiği kültürel faaliyetler ve katıldığı etkinlikler onun ne ölçüde zengin ve bereketli bir hayat sürdürdüğünün kanıtlarıdır.

*Rahmetli hoca ile aramızda en ciddi ve sık tartışma konusu dil'di. Ben kendisinin kullandığı dili "eski" olmakla eleştirirdim., O da benim kullandığım dili "bozuk" diye tenkid ederdi.

*Hayatı gibi vefatı da bir kültürel hizmet dönüşünde gerçekleşmiş olması herhalde yakınları ve sevenleri için teselli kaynağı ve âhiret mutluluğuna yönelik büyük bir ümit vesilesidir.

Ciddiyeti, çalışkanlığı ve hasbiliği ile tanıyanların takdirlerini üzerinde toplamış olan Prof. Dr. İbrahim Canan hocaya Allah Teâlâdan engin rahmetler diler, ömür boyu hizmet etmekten zevk aldığı sünnet-i seniyye sahibi sevgili Peygamberimizin şefaatine ve yakınlığına mazhariyetini temenni eder, başta aile bireyleri olmak üzere yakınlarına, meslektaşlarına ve sevenlerine baş sağlığı dileklerimi sunarım.

Ayrıca merhum hoca için özel bir sayı yayımlama vefâsını ve nezâkâketini gösteren Erzurum İlahiyat Fakültesi yönetim ve öğretim kadrosundan da bu kadirşinaslıklarından ötürü kendilerine yönelik kalbi takdir ve teşekkürlerimin kabûlünü istirham ederim.